

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ

Катедра „Застраховане и социално дело”

ИВАН ГРОЗДАНОВ ИВАНОВ

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО
ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ В СИСТЕМАТА НА НОИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна

степен „доктор” по научна специалност

„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка

(социално дело)”

Научен ръководител:

Доц. д-р Румен Ерусалимов

СВИЩОВ

2017 година

Дисертационният труд се състои от 223 страници, от които: заглавна страница – 1 страница; използвани съкращения – 2 страници; съдържание – 4 страници; увод – 6 страници; основен текст (три глави) – 184 страници; заключение – 5 страници; библиография – 5 страници (58 източника); декларация за оригиналност и достоверност – 1 страница; приложения – 13 страници (3 приложения). В подкрепа на изложението са оформени 3 схеми, 92 фигури и 5 таблици.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита по реда на Закона за развитието на академичния състав в Република България от катедра „Застраховане и социално дело” при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата

Социалното осигуряване е самостоятелна сфера на човешката дейност, която има своите характерни особености, формирали се в хода на естественото му обособяване и утвърждаване като фундамент на социалната сигурност в съвременното общество. То е най-масовата общественно организирана форма на социална защита на населението, насочена към евентуалното проявление на специфични рискове, които водят до загуба на доходи. В рамките на неговата практическа реализация, в едни или други общественно-икономически условия, типичните осигурителни отношения се проявяват с определена специфика и логично се обясняват с различни теоретични модели.

Съвременните предизвикателства в областта на социалната сфера изискват устойчиво структуриране на социалната защита, а осигурителната система, възприемана като фундамент на социалната сигурност, се нуждае от последователни реформени действия, насочени към нейното комплексно усъвършенстване. Това обуславя актуалността на широката проблематика на социалното осигуряване и необходимостта от анализ и препоръки за отстраняване на организационни пропуски и слабости, в т.ч. и по отношение на организацията на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на публичното социално осигуряване.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на разработката е социалноосигурителната система като елемент на социалната защита в съвременното общество.

Предмет на изследване е проявлението на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България, с произтичащите от това връзки и взаимозависимости.

3. Изследователска теза

Защитаваната изследователска теза в дисертационния труд е следната: *дейностите по профилактика и рехабилитация са съществен елемент от социалноосигурителната система на България със значим капацитет за успешна интеграция на превенцията и преодоляването на последиците от риска като израз на проактивния подход в мениджмънта на публичното социално осигуряване.*

4. Цел и задачи на дисертационния труд

Основната **цел** на дисертационния труд е да бъдат идентифицирани проблемите и очертани основните параметри на организационен модел за развитие на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България.

Изпълнението на поставената цел изисква изпълнението на следните по-важни **изследователски задачи**:

- Да бъдат изведени същностните характеристики на социалното осигуряване като фундамент на социалнозащитните системи;
- Да бъдат очертани специфичните особености на профилактиката и рехабилитацията, като дейности с пряко отношение към поддържане на желан здравен статус на населението и основа на превенцията на риска в осигурителната система;
- Да бъдат изследвани възможностите за интегриране на профилактиката и рехабилитацията в социалноосигурителната дейност, съобразно спецификата на осигурителните рискове и отраслите на социалното осигуряване;
- Да бъдат очертани параметрите и институционалния капацитет на публичната социалноосигурителна система на България, като среда за интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация;
- Да бъдат изследвани организационно-икономическите характеристики на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ;

- Да бъдат характеризирани състоянието и динамиката на заболяемостта, неработоспособността и реализацията на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България;

- Да бъде проучена удовлетвореността от реализацията на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България;

- Да бъдат изследвани механизмите за управленско въздействие чрез осъществяване на контрол върху дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България;

- Да бъдат формулирани аргументирани предложения в рамките на общ организационен модел с капацитет за развитие, усъвършенстване и оптимизиране на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ.

5. Методология на изследването

За решаването на изследователските задачи, постигане на целта и доказване на изследователската теза, за събиране на първичната информация за дисертационния труд са използвани социологически методи, системен подход и критичен анализ, структурно-функционален анализ. Информацията е обработена посредством параметрични методи и графичен анализ. Изследването е базирано на нормативна уредба (законови и подзаконови нормативни актове), действала към 01.01.2017 г. Използвана е официална статистическа информация, извлечена от публикации на НСИ, НОИ и др. институции.

Изпълнението на част от поставените изследователски задачи е осъществено на базата на резултатите от емпирично изследване, проведено в заведения за профилактика и рехабилитация, работещи по програмата на НОИ.

6. Обхват на изследването

Изследователската работа в дисертационния труд, в своята теоретико-методологическа част, е насочена към позициониране на дейностите по профилактика и рехабилитация в социалноосигурителната система на България, а в емпиричната си част – към изучаване на възможностите за подобряване организацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.

Извън обхвата на дисертационния труд остават детайлната регламентация и нормативната уредба на предложеното осигуряване за профилактика и рехабилитация; проблемите на практическата реализация на програмата при използване на електронен обмен на информация; методологията за мониторинг и анализ, чрез който резултатите от програмата за профилактика и рехабилитация се обвързват с качеството на предоставяните услуги и с равнището на заболяемостта и травматизма.

7. Аprobация на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден на заседания на катедра „Застраховане и социално дело” при Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов. Части от изследването са представени на научни форуми и са публикувани в специализирани научни издания.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд се състои от увод, изложение в три глави, заключение, библиография и приложения. Общият обем на увода, трите глави и заключението е 195 страници. Изложението е онагледено с 5 таблици, 92 фигури и 3 схеми.

В дисертационния труд се включват още: декларация за оригиналност и достоверност; библиография и приложения.

Дисертационният труд е структуриран по следния начин:

Увод

ПЪРВА ГЛАВА

Социалното осигуряване, профилактиката и рехабилитацията като елементи на съвременната социалнозащитна система

1. Еволюционни измерения и структуриране на социалната защита

1.1. Поява и развитие на социалнозащитната система

1.2. Социалното осигуряване като фундамент на социалнозащитната система

2. Профилактиката и рехабилитацията като форми на превенцията на риска в осигурителната система

2.1. Специфика на профилактиката като средство за ограничаване проявлението на осигурителните рискове

2.2. Специфика на рехабилитацията като средство за преодоляване последиците от осигурителните рискове

3. Възможности за интегриране на профилактиката и рехабилитацията в осигурителната система

3.1. Осигуряването при болест и майчинство като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация

3.2. Осигуряването при инвалидност като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация

3.3. Осигуряването при трудови злополуки и професионални болести като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация

3.4. Осигуряването при старост като среда за осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация

3.5. Осигуряването при безработица и възможности за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация

3.6. Проекции на профилактиката и рехабилитацията в осигурителната система

ВТОРА ГЛАВА

Дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната социалноосигурителна система на България

1. Публичното социално осигуряване като среда за интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация

1.1. Държавното обществено осигуряване като фундамент на социалната сигурност в България

1.2. Администриране на публичното социално осигуряване

1.3. Институционално взаимодействие при управление и администриране на държавното обществено осигуряване

2. Организационни измерения на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система на България

2.1. Необходимост от интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичното социално осигуряване

2.2. Организация на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичното социално осигуряване

3. Количествена характеристика и анализ на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ

3.1. Параметри на осигуряването при временна и трайна неработоспособност като предпоставка за интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация

3.2. Параметри на реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

ТРЕТА ГЛАВА

Възможности за подобряване организацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

1. Оценка на потребителската и професионалната удовлетвореност от дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ

1.1. Характеристика на Северозападния район на планиране, в границите на който се провежда изследването

1.2. Характеристика на заведенията за профилактика и рехабилитация, включени в обхвата на изследването

1.3. Анализ на потребителската удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

1.4. Анализ и оценка на професионалната удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

2. Контролът върху дейностите по профилактика и рехабилитация като средство за подобряване качеството на предоставяните услуги

2.1. Специфика на контрола в социалното осигуряване

2.2. Контрол върху реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

2.3. Контрол и оценка на дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ в областите Монтана, Пловдив, Пазарджик и София

3. Насоки за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

3.1. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап планиране и ресурсно осигуряване на дейността

3.2. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап избор на изпълнители на дейността

3.3. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап преценка на необходимостта от провеждане на процедури

3.4. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап административно обслужване и издаване на удостоверения

3.5. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап прием и провеждане на процедури

3.6. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап документиране и разплащане

3.7. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап контрол и мониторинг

3.8. Организационен модел на дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ

Заклучение

Декларация за оригиналност и достоверност

Библиография

Приложения

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Увод

Уводната част на дисертационния труд съдържа обосновка на актуалността и значимостта на темата. В нея са дефинирани обектът и предметът на изследването и е формулирана изследователската теза. Обособена е основната цел, формулирани са задачите за нейното осъществяване и е представена методологията на изследването.

ПЪРВА ГЛАВА

Социалното осигуряване, профилактиката и рехабилитацията като елементи на съвременната социалнозащитна система

Първа глава на дисертационния труд е разработена в обем от 49 страници и е структурирана в параграфи, както следва:

Параграф 1. Еволюционни измерения и структуриране на социалната защита, в който са включени два подпараграфа: 1.1. Поява

и развитие на социалнозащитната система и 1.2. Социалното осигуряване като фундамент на социалнозащитната система.

В *първи подпараграф* са представени историческите корени и еволюционните изменения на социалнозащитната система. Представени са популярните модели на социална защита и спецификите в тяхното функциониране. Прокарано е необходимото понятийно разграничаване между социалното осигуряване, социалното обезпечаване и социалното подпомагане като организационни форми на социалнозащитните дейности с комплексен принос за постигане на желаната социална сигурност.

Във *втори подпараграф* е представена значимостта на социалното осигуряване и ролята му на фундамент на социалнозащитната система. Рисковете, като своеобразна детерминанта на трудовия статус и работоспособността на индивидите, обуславят необходимостта от ефективно въздействие чрез механизмите на социалноосигурителната система. Класическите постановки, представящи причините за възникване и съществуване, механизма на функциониране, принципите, функциите и ролята на социалното осигуряване са коментирани през призмата на специфичните цел и задачи на изследването с акцент върху качественото възпроизводство на работната сила и подобряване на здравния статус на населението.

Параграф 2. Профилактиката и рехабилитацията като форми на превенцията на риска в осигурителната система се състои от два подпараграфа: 2.1. Специфика на профилактиката като средство за ограничаване проявлението на осигурителните рискове; 2.2. Специфика на рехабилитацията като средство за преодоляване последиците от осигурителните рискове.

Първият подпараграф представя съдържателните характеристики на профилактиката в нейните различни видови подразделения (първична, вторична, третична) като основен метод на социалната медицина,

възприемана и като средство за ограничаване проявлението на осигурителните рискове чрез изолиране на рисковите фактори, ограничаване на тяхното влияние, предотвратяване на заболяванията и намаляване на преждевременните умирения.

Вторият подпараграф поставя акцента върху ролята на повсеместната, навременна, комплексна, продължителна и непрекъсната рехабилитация като средство за преодоляване на последиците от осигурителните рискове чрез ограничаване развитието на патологични процеси и подпомагане процеса на възстановяване на здравето и дееспособността до състояние, приближаващо се до нормалното.

Параграф 3. Възможности за интегриране на профилактиката и рехабилитацията в осигурителната система е структурирана в шест подпараграфа: 3.1. Осигуряването при болест и майчинство като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация; 3.2. Осигуряването при инвалидност като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация; 3.3. Осигуряването при трудови злополуки и професионални болести като среда за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация; 3.4. Осигуряването при старост като среда за осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация; 3.5. Осигуряването при безработица и възможности за осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация; 3.6. Проекции на профилактиката и рехабилитацията в осигурителната система.

Първи подпараграф обвързва параметрите на осигуряването при болест и майчинство със здравния статус населението и на осигурителната съвкупност, с акцент върху необходимостта от оптимално използване на механизмите на профилактичната и рехабилитационна дейност като средство за ограничаване настъпването на риска чрез насочване на част от

ресурсите на осигурителния фонд и реализиране на превантивната функция на социалното осигуряване.

Втори подпараграф представя осигуряването при инвалидност като отрасъл на социалното осигуряване, безапелационно изискващ дейности по профилактика и рехабилитация, доколкото разходите за извършваните осигурителни плащания се възприемат като своеобразна проекция и функция на превенцията на риска и пълноценната терапия с цел недопускане на евентуални усложнения и възстановяване на здравето и работоспособността.

Трети подпараграф насочва вниманието към възможностите за извличане на позитивен ефект във връзка с осигуряването при трудова злополука и професионална болест от дейностите по профилактика и рехабилитация като част от мероприятията по превенция на рисковете с професионален характер и пълноценното възстановяване на пострадалите лица.

Четвърти подпараграф представя осигуряването при старост като среда за евентуално осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация, доколкото здравословното и функционалното състояние на лицата, дори и при навършване на достолепна възраст, е строго специфично и индивидуално, но в известен смисъл отразява ефектите от превенцията на риска и значимите заболявания през периодите на активен живот на осигурените лица.

В **пети подпараграф** вниманието е насочено към специфичните особености на осигуряването при безработица, които, на практика, не позволяват предприемането на реални действия по превенция на риска в рамките на механизма на функциониране на социалното осигуряване.

Шести подпараграф очертава параметрите на възможното интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация като форма на превенцията на риска в рамките на осигурителната система. Отстоява се

разбирането, че преморбидната профилактика, насочена към ограничаване разпространението на социалнозначимите заболявания сред населението, е пряко свързана със спецификата на осигуряването при болест и майчинство. Първичната профилактика, насочена към изграждането на работоспособна популация, има пряко отношение към формиране и изменение на закономерностите на проявление на риска в рамките на осигурителната съвкупност. Област на действие на първичната профилактика са и рисковете с професионален характер. Вторичната и третичната профилактика, свързани с ранното откриване и с предотвратяване на усложнения от заболявания, способстват запазването на работоспособността. Осигуряването при инвалидност и при трудова злополука и професионална болест е силно обвързано с рехабилитацията, насочена към постигане на социална самостоятелност и активно ежедневие на лица, получили увреждания вследствие на претърпени травми или болести. Аргументирано е становището, че профилактиката и рехабилитацията на социалнозначимите заболявания и увреждания, извършвани с участието или за сметка на ресурсите на социалното осигуряване, оптимизират разходите за осигурителни плащания, като ограничават честотата на проявление, способстват успешното лечение и допринасят за своевременното възстановяване на здравето, функционалността и дееспособността на лица от състава на осигурителната съвкупност. Това, обаче, съвсем не означава, че тяхното комплексно и повсеместно провеждане следва да бъде вменявано като водещ социален ангажимент на осигурителната система. Рационалното използване на ресурсите на осигурителния фонд изисква преценка на целесъобразността от създаване и поддържане на необходимата материална база като част от институционално-организационната структура на социалното осигуряване, ползване срещу съответното заплащане на услугите на профилираните звена от публичната

здравеопазна система или възстановяване на разходите за профилактика и рехабилитация на правоимащите лица.

В обобщение на изложеното в Първа глава са направени следните **изводи:**

Първо. Желаното състояние на социална сигурност, възприемано като гарантирана възможност за удовлетворяване многообразието от потребности в различни житейски ситуации, е цел на провежданата социална политика и резултат от функционирането на изгражданите системи за социална защита, интегриращи съвкупността от координирани на обществено равнище дейности със социални измерения, организирани като осигуряване, обезпечаване или подпомагане. Като част от изгражданите социалнозащитни системи, социалното осигуряване се свързва със съвкупността от социално-икономически отношения, които се пораждат при образуване, управление и разпределение на специален фонд, формиран от вноски на определени източници и предназначен за разпределение и задоволяване потребности на лица, по отношение на които са се сбъднали определени събития. Неговото развитие и постигането, на практика, на пълен обхват по лица (чрез обхващане на всички лица, упражняващи трудова дейност) и рискове (чрез обхващане на всички познати рискове на труда) при удовлетворяващо ниво (чрез съответните равнища на осигурителните плащания) на предоставяните гаранции за нормално съществуване го превръщат и утвърждават като основна форма на социалната защита и фундамент на социалната сигурност в обществото.

Второ. Традиционната и профилираща социалнозащитна функция на социалното осигуряване следва да бъде разглеждана в неразривна връзка с възможностите за превенция на риска, особено в случаи на увеличаващи се заболяемост и травматизъм и влошаване на здравния статус най-вече на осигурените лица. Философията на превантивната

функция на социалното осигуряване предполага преценка и оползотворяване на възможностите за осезаемо снижаване на разходите за обезщетения и пенсии в дългосрочен план за сметка на разходи за мероприятия, имащи пряк ефект ограничаване проявлението на осигурителните рискове и пълноценно възстановяване на здравето и работоспособността. Мероприятията с подобен характер, провеждани в рамките на осигурителната система, е логично да бъдат насочени към изучаване факторите на заболяемостта и травматизма и ограничаване на тяхното въздействие в рамките на съвкупността на осигурените лица, от една страна, и към изучаване спецификата на възстановяване на работоспособността и недопускане на случаи на рецидив на вече проявили се заболявания – от друга. Немалка част от тези мероприятия кореспондират с медицинските аспекти на неработоспособността и имат пряко отношение към дейностите по профилактика и рехабилитация като фундамент на базовата човешка потребност от здраве.

Трето. Профилактиката, обхващаща многообразието от действия, целящи да елиминират, изкоренят или минимизират влиянието на болестите и инвалидността, в различните разновидности и форми на своето проявление (медицинска, социална, първична, вторична и т.н.), е насочена към повишаване качеството на живот чрез укрепване и поддържане на нормалното здравословно и функционално състояние. Рехабилитацията, насочена към ограничаване развитието на патологични процеси и своевременно възстановяване на болните до състояние, позволяващо реално изпълнение на техните нормални функции, е продължителен процес със социално адаптиращ, социализиращ и институционално-координиращ характер, подпомагащ възвръщане здравето на хората в неговата възможно най-пълна форма. Класическата обвързаност на медицинските измерения на неработоспособността с проблематиката и функционирането на социалното осигуряване очертава насоките и

границите на необходимото интегриране на профилактиката и рехабилитацията като успешни форми на превенцията на риска в осигурителната система, насочени, съответно, към потискане и овладяване действието на причината и минимизиране на неблагоприятните аспекти на следствието.

Четвърто. Ползите за социалното осигуряване от дейностите по профилактика и рехабилитация са безспорни, но това съвсем не означава, че тяхното комплексно и повсеместно провеждане следва да бъде вменявано като водещ социален ангажимент на осигурителната система. Рационалното използване на ресурсите на осигурителния фонд изисква преценка на целесъобразността на възможните решения за осъществяване на дейностите по превенция на риска в осигурителната система - създаване и поддържане на необходимата материална база като част от институционално-организационната структура на социалното осигуряване, ползване срещу съответното заплащане на услугите на профилираните звена от публичната здравеопазна система или възстановяване на разходите за профилактика и рехабилитация на правоимащите лица. Във всеки от случаите обаче, профилактиката и рехабилитацията на социалнозначимите заболявания и увреждания, извършвани с участието или за сметка на ресурсите на социалното осигуряване, оптимизират разходите на социалното осигуряване, като ограничават честотата на проявление, способстват успешното лечение и допринасят за своевременното възстановяване на здравето, функционалността и дееспособността на лица от състава на осигурителната съвкупност.

ВТОРА ГЛАВА

ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ В ПУБЛИЧНАТА СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНА СИСТЕМА НА БЪЛГАРИЯ

Втора глава на дисертационния труд е разработена в обем от 67 стандартни страници и е структурирана в три параграфа, както следва:

Параграф 1. Публичното социално осигуряване като среда за интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация, с три подпараграфа: 1.1 Държавното обществено осигуряване като фундамент на социалната сигурност в България; 1.2. Администриране на публичното социално осигуряване; 1.3. Институционално взаимодействие при управление и администриране на държавното обществено осигуряване.

В *първи подпараграф* са коментирани основополагащите принципи на държавното обществено осигуряване - задължителност и всеобщност, солидарност, равнопоставеност на осигурените лица, социален диалог при управление на осигурителната система и фондовата организация на ресурсите на публичното социално осигуряване. Разгледана е публичната осигурителна система и е оценена нейната роля като фундамент на социалната сигурност в България.

Във *втори подпараграф* вниманието е насочено към ролята на Националния осигурителен институт като публична институция, натоварена с изпълнението на функциите по управление на държавното обществено осигуряване.

Трети подпараграф представя параметрите на институционалното взаимодействие при администриране на публичното социално осигуряване и съвместната дейност на Националния осигурителен институт с Народното събрание, министерства, Българска народна банка, с държавни органи и институции, с органите на местното самоуправление и местната администрация, с органите на съдебната власт, с неправителствени организации и др. като гаранция за рационално обслужване на осигурителните отношения.

Параграф 2. Организационни измерения на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система

на България е разработен в два подпараграфа: 2.1. Необходимост от интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичното социално осигуряване и 2.2. Организация на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичното социално осигуряване.

Първи подпараграф представя официални данни за демографските процеси, числеността, структурата и здравния статус на населението в България, като характеристика на средата на функциониране на социалното осигуряване. Коментирани са ефектите от отрицателния естествен прираст, застаряването на населението и нарастващата заболяемост. Аргументирано е становището, че грижата за здравето и поддържането на работоспособността допринасят както за общото подобряване на здравословното състояние на работещите, така и за снижаване на разходите на социалното осигуряване. Проблемите на здравето и работоспособността не само предполагат, но и изискват активната намеса на публичното социално осигуряване във връзка с осъществяване на мероприятията по превенцията на риска в осигурителната система. Изпълнението на превантивната функция на социалното осигуряване налага осъществяването на дейности по профилактика и рехабилитация, възприемани като средство за постигане на желани икономически, здравни и социални ефекти, проявяващи се в дългосрочен аспект под формата на намаление на разходите за осигурителни плащания при болест и инвалидност, подобряване на здравословното състояние и възможностите за пълноценно възстановяване на лица в трудовоактивна възраст, повишаване качеството на живот на осигурените лица и връщане към обичайната семейна, професионална, културна и обществена среда.

Във *втори подпараграф* е анализирана правната регламентация и са представени организационните измерения на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система на България.

Анализирана е технологията на реализацията на Програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, включваща етапите на планиране и ресурсно обезпечаване, избор на изпълнители, преценка на необходимостта от профилактика и рехабилитация, получаване на удостоверение от ТП на НОИ, постъпване в лечебно заведение, документиране и разплащане за извършените процедури и контрол и мониторинг върху дейността. Коментирано е институционалното взаимодействие при осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация между органите на медицинската експертиза, ЦУ и ТП на НОИ и изпълнителите на дейностите по профилактика и рехабилитация, възприемано като предпоставка за постигане на търсения позитивен ефект.

Параграф 3. Количествена характеристика и анализ на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ на втора глава от дисертационния труд е структурирана в два подпараграфа: 3.1. Параметри на осигуряването при временна и трайна неработоспособност като предпоставка за интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация и 3.2. Параметри на реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.

В *Първи подпараграф* е изследвана динамиката на различни показатели, характеризиращи държавното обществено осигуряване и свидетелстващи за равнището на заболяемостта и травматизма като параметри на средата за реализация и оценка на въздействието от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Установено е, че през периода 2010-2015 г. нараства средната продължителност на състоянието на временна неработоспособност, което обуславя нарастването на разходите за обезщетения при временна неработоспособност с общ характер. През същия период броят на пенсионерите в работоспособна възраст с пенсия за инвалидност, както общо, така и по групи (в зависимост от степента на уврежданията), е най-

голям през 2013 г., след което чувствително намалява – общо с 13567 души. Анализът на обобщената информация от болничните листи, въз основа на които са отпуснати паричните обезщетения при временна неработоспособност, и на данните от работата на органите на експертизата на трайната неработоспособност, позволява да бъде извършено ранжиране на заболяванията от гл. т. на тяхната финансова тежест и социална значимост, възприемани като отправен пункт при организиране на работата по реализация на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.

Втори подпараграф насочва вниманието към параметрите на реализация на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ през периода 2006 – 2015 г. Коментирани са динамиката на разходите и структурата на финансиране на програмата, на броя на ползвалите програмата лица, на броя на изплатените дни, на броя на изпълнителите на дейността и др., в т.ч. и във връзка с промените в нормативната регламентация на дейността в частта фиксирана продължителност и брой диагностични и терапевтични процедури. Изследван е профилът на ползвателите на програмата в зависимост от заболяването, възрастта и степента на трайната неработоспособност. Отстоява се становището, че програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ е с ясно изразен превантивен характер, предлаганите възможности за комбинирано лечение от страна на изпълнителите на дейността са адекватни на профила на социалнозначимите заболявания, а свидетелство за нейния успех е изключително високият дял на лицата с регистрирано подобрене на здравословното и функционалното им състояние след проведени диагностични и терапевтични процедури.

В обобщение на изложеното във Втора глава са направени следните **изводи:**

Първо. Държавното обществено осигуряване е фундамент на съвременната многоколонна осигурителна система на България. То се основава на принципите задължителност и всеобщност на осигуряването; солидарност на осигурените лица; равнопоставеност на осигурените лица; социален диалог при управлението на осигурителната система и фондова организация на осигурителните средства. Динамиката на показателите, характеризиращи изплащаните пенсии, обезщетения при болест, бременност и раждане и отглеждане на малко дете, са показателни за въздействията, понасяни от публичното социално осигуряване от демографските процеси, социално-икономическото развитие и от здравния статус на населението на България;

Второ. Изпълнението на функциите по управление на държавното обществено осигуряване е вменено на Националния осигурителен институт. Той е публичната институция, която е ангажирана с администрирането на задължителното осигуряване за общо заболяване и майчинство, безработица, трудова злополука и професионално заболяване, инвалидност, старост и смърт;

Трето. Успешното изпълнение на функциите по управление и администриране на държавното обществено осигуряване е немислимо да бъде осъществено единствено с организационно-административния капацитет на звената от структурата на НОИ. Спецификата и многообразието на проявление на осигурителните отношения не само предполагат, но и изискват широкото институционално взаимодействие на НОИ с други институции и органи. Взаимодействие се осъществява чрез сключване на споразумения, приемане на съвместни актове, регламентиращи права и отговорности, участие на представители на НОИ в органи на управление, в постоянно действащи консултативни органи и др.;

Четвърто. Спецификата на демографското развитие, заболяемостта и травматизма на българското население извежда на преден план проблемите на профилактиката и рехабилитацията и изисква активната намеса на публичното социално осигуряване във връзка с осъществяване на мероприятията по превенцията на риска в осигурителната система. Изпълнението на превантивната функция на социалното осигуряване налага осъществяването на дейности по профилактика и рехабилитация, възприемани като средство за постигане на желани икономически, здравни и социални ефекти, проявяващи се в дългосрочен аспект под формата на намаление на разходите за осигурителни плащания при болест и инвалидност, подобряване на здравословното състояние и възможностите за пълноценно възстановяване на лица в трудовоактивна възраст, повишаване качеството на живот на осигурените лица и връщане към обичайната семейна, професионална, културна и обществена среда;

Пето. Паричната помощ, предоставяна по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, включва средствата за нощувки, за провеждане на не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на Националния осигурителен институт и частична парична помощ за хранене, еднократно в рамките на календарната година за период с продължителност 10 дни. Годишното планиране на средствата за профилактика и рехабилитация се извършва в рамките на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, на централно ниво, по фондовете „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Общо заболяване и майчинство“ и „Трудова злополука и професионална болест“, на основата на разходите и броя на преминалите през предходната година лица. Надзорният съвет на Националния осигурителен институт стартира процедурата за избор на

изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация за текущата календарна година;

Шесто. През 2016 г. за изпълнение на дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ са сключени договори с 48 изпълнители на дейността, разположени на територията на 17 области на страната – София - град, София – област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян. Броят на издадените удостоверения е 42619. Общият разход е в размер 17028790,50 лв., 16463024,70 лв. от които (96,7%) за сметка на фонд „Общо заболяване и майчинство“ и 536343,40 лв. (3,15%) за сметка на фонд „Пенсии на държавното обществено осигуряване. Средствата, изплатени от фонд „Трудова злополука и професионална болест“, от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са в размер, съответно, 9681,30 лв., 18204,20 лв. и 1536,90 лв. С най-висок относителен дял в общата численост на ползвалите програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ отново са лицата със заболявания на опорно-двигателния апарат (72,13%) и на периферната нервна система (22,51%). 64,44% от ползвалите програмата лица са били на възраст над 51 години, а 33,94% - на възраст от 31 до 50 години. Заложените параметри на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ за 2017 г. утвърждават превенцията на риска като рационална технология на осигурителната дейност с капацитет за успешно изпълнение на стратегическите цели и задачи с икономически, здравен и социален характер.

ТРЕТА ГЛАВА

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПРОГРАМАТА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ НА НОИ

Глава трета от дисертационния труд е разработена в обем от 68 страници и е структурирана в три параграфа, както следва: **1. Оценка на потребителската и професионалната удовлетвореност от дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ; 2. Контролът върху дейностите по профилактика и рехабилитация като средство за подобряване качеството на предоставяните услуги и 3. Насоки за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.**

В **Параграф 1** е изследвана потребителската и професионалната удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация, реализирана при изпълнители на дейността, разположени на територията на Северозападния район. Изложението е разпределено в четири подпараграфа: 1.1. Характеристика на Северозападния район за планиране, в границите на който се провежда изследването; 1.2. Характеристика на заведенията за профилактика и рехабилитация, включени в обхвата на изследването; 1.3. Анализ и оценка на потребителската удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ и 1.4. Анализ и оценка на професионалната удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Оценките на потребителите и професионално ангажираните с изпълнението на дейността лица са положителни и отразяват тяхната цялостна удовлетвореност, а маркираните слабости и проблеми от организационен характер не само не омаловажават ролята на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, но изискват насочване на внимание и усилия към нейното по-нататъшно развитие и усъвършенстване.

В *първи подпараграф* е представена кратка характеристика на района, в който е проведено изследването, включващ пет области (Враца, Монтана, Видин, Плевен и Ловеч), с площ 17.18% от общата площ на страната и с население, което в края на 2014 г. представлява 11.07% от общото население на страната.

Във **втори подпараграф** е коментиран капацитетът на заведенията за профилактика и рехабилитация, които са изпълнявали дейности по програмата на НОИ през 2015 г. и са включени в обхвата на изследването - БХ „Здравец” – гр. Тетевен; БХ „Тинтява” – гр. Вършец; Вила „Тинтява 2” – гр. Вършец и СБР „Свети Мина”- гр. Вършец. Установено е, че медицинският профил, материалната база и кадровият ресурс позволяват провеждането на успешни процедури по профилактика и рехабилитация на социалнозначимите ендокринно-обменни заболявания и заболяванията на опорно-двигателния апарат, на периферната и централната нервна система, на сърдечно-съдовата система и на дихателната система.

В **трети подпараграф** е анализирана удовлетвореността на 170 лица, ползвали услугите по Програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Установено е, че необходимата информация е леснодостъпна за преобладаващата част от потребителите и се получава най-често от съответното ТП на НОИ. Коментирано е мнението на ползвателите относно организационното равнище и необходимостта от провеждане на програмата, в т.ч. и въз основа на субективната преценка на ефекта от проведените процедури върху собственото здравословно и функционално състояние.

Четвърти подпараграф, отново с изцяло емпиричен характер, насочва вниманието към професионалната преценка на персонала на лечебните заведения от работата по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Коментирано е мнението на анкетираните лица относно организационната рамка, степента на изпълнение на целите, ефективността от използване на програмата и др. Установено е, че 92,9% от анкетираните професионално ангажирани с програмата лица изразяват пълна или частична удовлетвореност от работата си и едва 7,1% изразяват своята неудовлетвореност.

Параграф 2 е структуриран в три подпараграфа: 2.1. Специфика на контрола в социалното осигуряване; 2.2. Контрол върху реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ и 2.3. Контрол и оценка на дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ в областите Монтана, Пловдив, Пазарджик и София.

В *първи подпараграф* е представена значимостта и ролята на контрола в мениджмънта на осигурителната дейност, като гаранция за постигане на рационално поведение на участниците в осигурителния процес съобразно разпоредбите на нормативната уредба. Коментирани са специфичните особености и обхвата на контрола върху формирането и разходването на осигурителния фонд, осъществяван върху и от звената в структурата на осигурителната система, статута и правомощията на контролните органи на НОИ, общата технология и формите на контрол по спазване на осигурителното законодателство.

Във *втори подпараграф* е изследвана спецификата на контрола върху дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, финансирани със средства от фондовете на държавното обществено осигуряване, но извършвани от изпълнители, функциониращи като самостоятелни правни субекти извън структурата на осигурителната система. Отстоява се становището, че контролът, осъществяван от контролните органи на НОИ, има съществен принос за изпълнение на поставените цели и задачи пред дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система на България. Коментирани са разработените наредби, инструкции, вътрешни правила и процедури с обща и специална насоченост, които регламентират методичната и контролно-ревизионната дейност във връзка с разходване на средствата на ДОО, планирането, организацията и провеждането на конкурси за избор на изпълнители на дейности по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, контролната дейност по

ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация, издаването на удостоверения за ползване правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация и за изплащане на парични помощи за профилактика и рехабилитация. На контрол подлежат изпълнението на задължителните предписания от предходни ревизии и всички документи, носители на медицинска и финансова информация, имащи отношение към отчитането и заплащането на извършената дейност - книгите за приети и изписани лица, медицинските направления, лечебно-процедурните картони, удостоверенията, издадени от ТП на НОИ, протоколите и отчетите, изготвени от изпълнителите на дейността. Изградената действаща вътрешна нормативна уредба е възприемана като основна предпоставка за ефективен контрол както при сключването, така и при изпълнението на договорите с лечебните заведения, работещи по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.

В *трети подпараграф* са анализирани резултатите от изследване, проведено с участието на докторанта, насочено към установяване състоянието и ролята на контрола за повишаване качеството на предоставяните услуги и цялостното обслужване по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ в областите Монтана, Пловдив, Пазарджик и София. Коментирани са технологията на работа на контролните органи на ТП на НОИ при изпълнение на вменените им контролни функции и най-често срещаните пропуски и нарушения в работата на лечебните заведения, като основа за преценка на необходимостта от предприемане на допълнителни действия за подобряване организацията на работа и пълноценно усвояване на ресурсите при реализация на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Установено е доброто познаване на нормативната уредба и технологията на контролната работа върху дейностите по профилактика и рехабилитация от страна на контролните органи на съответните ТП на

НОИ. Най-често срещаните слабости се свързват с несъответствия между вписаните диагнози и терапевтичния профил и възможности на лечебните заведения и с пропуски при изписване, изпълнение и отчитане на медицинските процедури, които, макар и със системен характер, не водят до значимо по своите мащаби нерегламентирано използване на ресурсите на фондовете на държавното обществено осигуряване. Показателно за състоянието на контрола върху реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ е мнението на участниците в проучването лица, които оценяват организацията на контролната работа като добра (40%) и отлична (60%).

Параграф 3 е разработен в осем подпараграфа: 3.1. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап планиране и ресурсно обезпечаване на дейността; 3.2. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап избор на изпълнители на дейността; 3.3. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап преценка на необходимостта от провеждане на процедури; 3.4. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап административно обслужване и издаване на удостоверения; 3.5. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап прием и провеждане на процедури; 3.6. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап документиране и разплащане; 3.7. Възможности за развитие на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап контрол и мониторинг; 3.8. Организационен модел на дейностите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ.

В *първи подпараграф* е изложено становището на докторанта относно възможното развитие и усъвършенстване на работата по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап планиране и

ресурсно обезпечаване на дейността. Анализирани са финансовите параметри на програмата през периода 2010 - 2016 г. и е аргументирано предложение за евентуално финансово-организационно обособяване на програмата и създаване на специален фонд, условно наречен фонд “Профилактика и рехабилитация“, по който да бъдат набирани необходимите средства от вноски в размер от порядъка на 0,1% и от който да бъдат извършвани съответните разходи.

Втори подпараграф представя вижданията на автора относно възможностите за усъвършенстване на организацията на работа по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап избор на изпълнители на дейността. Отстоява се становището, че разумното завишаване на изискванията за наситеност на дейността с квалифициран медицински персонал и съвременно диагностично и терапевтично оборудване е предпоставка за успешната реализация на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Формулирано е обосновано предложение за приоритетно използване на ресурсите на „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД (дружество, в което едноличен собственик на капитала е НОИ), което предлага добри възможности както за постигане на желаното качество и адекватност на предоставяните медицински услуги и комплексно обслужване, така и за осъществяване на пълноценен контрол, оперативна комуникация и обмен на разнородна информация.

Трети подпараграф отразява позицията на докторанта относно възможностите за развитие и усъвършенстване на организацията на работа по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап преценка на необходимостта от провеждане на процедури. Отстоява се становището, че преценката на лекуващия лекар е с определящо значение за успешното провеждане на адекватни на здравословното състояние процедури по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Аргументирано е предложение за интензифициране на комуникацията между лекуващия

лекар, лекарите-експерти по експертизата на временната неработоспособност от ТП на НОИ и медицинския персонал от лечебните заведения – изпълнители на дейността, което би довело до облекчаване на процедурата по издаване на необходимите удостоверения и постигане на търсения максимален терапевтичен ефект.

Четвърти подпараграф представя вижданията на автора относно възможностите за развитие и усъвършенстване на работата по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап административно обслужване и издаване на удостоверения. Отстоява се становището, че изискването на документи на хартиен носител, повторно удостоверяващи факти и обстоятелства, вече регистрирани в информационните системи на НОИ, коства време и усилия от страна на лицата и ненужно утежнява административната процедура. Формулирано е обосновано предложение за ограничаване кръга на изискуемите документи и интензивно използване на данните от информационните масиви на НОИ.

Пети подпараграф отразява позицията на докторанта относно възможностите за развитие и усъвършенстване на организацията на работа по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап прием и провеждане на процедурите. Отстоява се становището, че качеството на обслужване и на провежданите диагностични и терапевтични процедури е комплексно отражение на ресурсния капацитет и организация на работа на изпълнителите на дейността, принципно неподатливи на пряко въздействие от страна на НОИ като администратор на програмата за профилактика и рехабилитация. Данните от анкетните карти, попълнени от лицата, ползвали програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ през 2016г., свидетелстват за постигнатите много добри резултати, но и за съществуващи резерви за подобрене. Анализирана е степента на усвояване на предвидените средства за реализация на програмата за профилактика и рехабилитация през периода 2010 – 2016 г.

Аргументирано е предложение за въвеждане на диференциран подход, обвързващ заплащането на дейността не само с обема, но и с качеството на предоставяните услуги. Обоснован е механизъм за реализация на формулираното предложение, предвиждащ условно структуриране на общия ресурс за осъществяване на дейности по профилактика и рехабилитация така, че 95% от него да гарантира извършването на разходите за храна, нощувки и терапевтични процедури, а останалите 5%, разпределени по пера съобразно структурата на разходите по програмата, да бъдат насочвани единствено към изпълнителите на дейността, получили от потребителите на услугата отлична оценка по съответния показател.

Шести подпараграф представя вижданията на автора относно възможностите за развитие и усъвършенстване на работата по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап документиране и заплащане. Отстоява се становището, че практиката на детайлно регистриране и отчитане на ползването на услугите по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на хартиен носител е напълно оправдана от необходимото оказване на адекватен контрол, гарантиращ целесъобразното използване на ресурсите на фондовете на държавното обществено осигуряване. Аргументирано е предложение за създаване на необходимите условия и предпоставки за използване на електронен картон, отразяващ графика на престоя и плана на предвидените за провеждане терапевтични процедури с електронна оторизация на записите от страна на потребителите на услуги.

Седми подпараграф отразява мнението на докторанта относно възможностите за развитие и усъвършенстване на работата по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ на етап контрол и мониторинг. Отстоява се позицията, че процедурата по издаване на удостоверение за ползване на парична помощ за профилактика и рехабилитация е своеобразна форма на предварителен контрол, гарантиращ

целесъобразното използване на ресурсите и постигането на оптимален позитивен ефект. Коментирана е съществуващата хипотетична възможност избраният изпълнител на дейността да бъде преценен като неподходящ, което да възпрепятства провеждането на планираното лечение. Формулирано е обосновано предложение за активно включване на звена от структурата на НОИ с координиращи функции в услуга на ползващите лица, както при избора, така и при резервиране ползването на профилактика и рехабилитация при подходящ изпълнител на дейността по програмата на НОИ. Споделено е становището, че увеличаването на броя на извършваните планови и извънпланови внезапни проверки с цел предотвратяване на нарушения и пропуски при отчитане на дейността на лечебните заведения и установяване действителното състояние на средата, в която се изпълнява програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ е организационно решение със значим капацитет за постигане на допълнителен дисциплиниращ ефект, а натрупването на детайлна информация в Регистър „Рехабилитация“ разкрива допълнителни възможности за разширяване насоките на текущ и стратегически анализ на постигнатите резултати, обвързвайки количеството и качеството на предоставяните услуги с параметрите на заболяемостта и травматизма.

Осми подпараграф обобщава формулираните предложения за развитие, усъвършенстване и оптимизиране на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ в рамките на общ организационен модел. Част от тях са свързани с интензивното използване на данни от регистрите на НОИ и електронен обмен на информация, а друга част допълват традиционните функции по планиране, ресурсно обезпечаване, контрол и мониторинг, изпълнявани от НОИ, с функциите по координиране, проявяващи се при избора на изпълнител и резервиране на период за провеждане на планираното лечение. Отстоява се становището, че относителната финансово-организационна

самостоятелност на програмата и целевото разпределение на ресурсите притежават значим капацитет за утвърждаване на дейностите по профилактика и рехабилитация като ефективен механизъм на превенцията на риска в осигурителната система на България.

В обобщение на изложеното в Трета глава са направени следните **изводи:**

Първо. Организационната рамка за провеждане на дейностите по профилактика и рехабилитация обвързва както потребителите на услугите, така и заведенията, избрани за изпълнители. Проучването на потребителската и професионалната удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация, проведено на територията на Северозападния район, обхваща четири лечебни заведения - БХ „Здравец” – гр. Тетевен; БХ „Тинтява” – гр. Вършец; Вила „Тинтява 2” – гр. Вършец и СБР „Свети Мина”- гр. Вършец. В изследването участват 170 (сто и седемдесет) правоимащи лица, които в момента на допитването (м. юли и м. август 2015 г.) ползват предоставяните услуги, и персоналят на заведенията.

Второ. Резултатите от проведеното проучване на потребителската и професионалната удовлетвореност от програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ свидетелстват за нейното добро организационно равнище. Налице е достатъчна по обем, конкретна и достъпна информация, описваща технологията на програмата, което улеснява както потребителите, така и изпълнителите и способства постигането на желаните социален, медицински и икономически ефекти. Ежегодно провежданите процедури за избор на изпълнители на дейността обуславят постигането на оптимални параметри на реализация на програмата, гарантирани от материалната база, кадровия ресурс, създадената организация на работа, високото качество на предлаганите услуги и комплексно обслужване в отделните лечебни заведения. Показателни за

социално-икономическата значимост на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ са оценките, давани от потребители и професионално ангажираните с изпълнението на дейността лица, свидетелстващи за високата степен на удовлетвореност от постигнатите резултати. Маркираните слабости и проблеми от организационен характер не само не омаловажават ролята на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, но изискват насочване на внимание и усилия към нейното по-нататъшно развитие и усъвършенстване.

Трето. Изпълнението на поставените цели и задачи пред дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система в немалка степен зависи от извършваните контролни дейности, осъществявани от контролните органи на НОИ. НОИ финансира преценените като необходими лечебно-възстановителни процедури, извършвани, обаче, в изпълнители на дейността, функциониращи като самостоятелни правни субекти извън структурата на осигурителната система. Това налага и упражняването на контрол най-вече върху дейността на лечебните заведения относно спазването на условията и реда, регламентирани с Наредба №1 от 13 февруари 2007 година за ползване и изплащане на парични помощи за профилактика и рехабилитация. Резултатите от проучване, проведено в ТП на НОИ, администриращи програмата за профилактика и рехабилитация на територията на областите Монтана, Пловдив, Пазарджик и София, са показателни за ролята на осъществения контрол върху дейността на лечебните заведения за повишаване качеството на предоставяните услуги и обслужване. Установено е, че голяма част от диагнозите, вписани в медицинските направления, не съответстват на профилните възможности за лечение на заболяванията на изпълнителите на дейности по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, а това естествено ограничава възможностите за постигане на оптимален терапевтичен ефект. Често

срещани пропуски в работата на лечебните заведения са свързани с нарушения на изискванията на нормативната уредба, регламентираща реализацията на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ, при изписване, изпълнение и отчитане на медицинските процедури. Резултатите от проведеното изследване свидетелстват за постигнатото добро организационно равнище на програмата за профилактика и рехабилитация. Контролната дейност се осъществява съобразно действащата нормативна уредба, а установяваните при извършените проверки и ревизии върху дейността на лечебните заведения системни нарушения не водят до значимо по своите мащаби нерегламентирано използване на ресурсите на фондовете на държавното обществено осигуряване.

Четвърто. Теоретическите обобщения, динамиката на показателите, характеризиращи настъпващата (и вече настъпилата) временна и трайна неработоспособност на осигурените лица и резултатите от проведените емпирични изследвания на клиентската и професионалната удовлетвореност и на състоянието на контрола и на общото организационно равнище на програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ потвърждават необходимостта както от нейното провеждане, така и от по-нататъшното ѝ развитие и усъвършенстване. Регистрираните добри резултати изискват предприемането на действия, затвърждаващи постигнатото, а констатираните пропуски и слабости предполагат адекватни организационни промени. Една част от предложенията за развитие и усъвършенстване на дейностите по профилактика и рехабилитация залагат на интензивното използване на данни от регистрите на НОИ (при преценка на осигурителни права) и електронен обмен на информация (при подготовката на медицинска документация във връзка с издаване на удостоверения за ползване на парична помощ и при взаимоотношенията с изпълнителите на дейността) като средство за

облекчаване на административната тежест, съпътстваща реализацията на програмата. Друга част от направените предложения допълват традиционните функции по планиране, ресурсно обезпечаване, контрол и мониторинг, изпълнявани от НОИ, с функциите по координиране, проявяващи се при избора на изпълнител и резервиране на период за провеждане на планираното лечение. Предложенията, свързани с относителната финансово-организационна самостоятелност на програмата и целевото разпределение на ресурсите в зависимост от качеството на предоставяните услуги и обслужване притежават значим капацитет за продължаваща успешна интеграция на профилактиката и рехабилитацията като механизъм на превенцията и преодоляването на последиците от риска в израз на проактивния подход в мениджмънта на публичното социално осигуряване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, в обобщен вид, са представени основните изводи и постигнатите изследователски резултати. Констатирано е изпълнението на поставените цел и задачи, с което е аргументирана и тезата на дисертационния труд. Предлагащите организационни решения представляват логичен завършек на изследването. Те са резултат от систематизиране, обобщаване и авторова интерпретация на достатъчен обем информация с теоретико-методологически и емпиричен характер и притежават значим капацитет за продължаващо успешно интегриране на дейностите по профилактика и рехабилитация в публичната осигурителна система на България. Очертаните проблеми, свързани с изследваната проблематика, но останали извън обхвата на дисертационния труд, са маркирани като предмет на бъдещи изследвания и разработки.

IV.ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (социално осигуряване), декларирам:

1. Резултатите и приносите в дисертационния труд на тема **„Възможности за развитие на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ”** са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.

2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и други съответства на обективната истина.

3. Резултатите, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

гр. Свищов

Декларатор:.....

2017 г.

V. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Очертаване на мястото и ролята на профилактиката и рехабилитацията във връзка с превенцията на риска в социалното осигуряване.

2. Изследване на организационната рамка на дейностите по профилактика и рехабилитация в контекста на динамиката на заболяемостта и неработоспособността в публичната социалноосигурителна система на България.

3. Анализът и оценката на изпълнението на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ.

4. Очертаване на спецификата на контрола като функция на мениджмънта на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ.

5. Формулиране на аргументирани предложения в рамките на общ организационен модел с капацитет за развитие, усъвършенстване и оптимизиране на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ.

VI. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

I. Статии:

1. Грозданов, Ив. Състояние и проблеми на институционалното взаимодействие при осъществяване на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ, Годишен алманах, научни изследвания на докторанти, книга 11, Стопанска академия „Д. А. Ценов”, Свищов, 2016, с.230-247

2. Грозданов, Ив., Контрол върху дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ, Годишен алманах, научни изследвания на докторанти, книга 6, Стопанска академия „Д. А. Ценов”, Свищов, 2013, с.365-377

3. Грозданов, Ив., П. Маринова, Е. Владимирова, Ц. Джиганска, Г. Янкова, Контрол върху ефективността на Програмата за профилактика, рехабилитация и отдых на НОИ в областите Пловдив, Пазарджик и София, Медицински меридиани, 2013, бр.4, с.52-56

4. Грозданов, Ив., П. Маринова, Е. Владимирова, Ц. Джиганска, Г. Янкова, Анализ на удовлетвореността на потребителите на Програма ПРО на НОИ в областите Пловдив, Пазарджик и София, сп. Здравни грижи, 2013, бр.2, с.15-20

II. Доклади:

1. Грозданов, Ив. Състояние и проблеми на организацията на дейностите по профилактика и рехабилитация в системата на НОИ, сборник с доклади от Национална конференция с международно участие „Застрахователният и осигурителният пазар: визия, приоритети и очаквания за управление на промяната“, Свищов, 14-15 октомври 2016

2. Грозданов, Ив., П. Маринова, Е. Владимирова, Ц. Джиганска, Г. Янкова, Медикосоциална ефективност на Програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ в областите София, Пазарджик и Пловдив, сборник с доклади от Научна конференция „Европейски стандарти в спортното образование”, Враца, 31 май 2013